

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศจะเจริญก้าวหน้าต้องอาศัยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ เพราะคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า แต่คนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา จากการประเมินผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาและการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตล้วนบ่งชี้ว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้ยาก แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศจะให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพและยั่งยืนในระยะต่อไป จำเป็นต้องเสริมสร้างให้ระบบภูมิคุ้มกันต่าง ๆ มีความเข้มแข็งขึ้นตามแนวทางการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและมีความสามารถในการแข่งขัน พร้อมก้าวสู่เศรษฐกิจและสังคมสีเขียว บนฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ สังคมมีความเป็นธรรม มีการเชื่อมโยงการพัฒนาภังานาประเทศและการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันจะเป็นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศและพร้อมที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีศักยภาพ เพื่อทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและคงไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยอนาคต ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น (จาโรญ จิตรหลัง, 2548 : 102)

การบริหารจัดการสถานศึกษามุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามศักยภาพและสถานศึกษานั้น การให้อิสระในการดำเนินการด้วยตนเอง จะทำให้เกิดความคล่องตัวสามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ทันต่อเหตุการณ์ ผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสถานศึกษาทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน เป็นการดำเนินการที่ประกอบด้วยการวางแผนการจัดรูปงาน

และระบบกำลังคน การจูงใจและการควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรในหน่วยงานก็เพื่อให้ การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารควรมีทักษะในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่สามารถจะครอบคลุมภารกิจและบทบาทได้ทั้งหมด ซึ่งจะต้องมีทักษะ การบริหาร 3 ด้านที่ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพตามแนวคิดของแคทซ์ (Katz, 1995 : 33 - 42) ประกอบด้วย ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอด ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทักษะตนเองให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีศักยภาพ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ มีความสามารถ มีความเข้าใจ มีทักษะในเชิง การบริหารงานเป็นอย่างดี กล่าวคือกล้าพูด กล้าตัดสินใจ เป็นนักประสานงานที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำ ทางด้านวิชาการ และ ด้านวิชาชีพ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ อยู่เสมอโดยสามารถเป็นผู้นำไปสู่การปฏิบัติ และรู้จักระดมทรัพยากรการบริหารทั้งหมด มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการบริหารงานสูงสุดอันจะเป็นแบบอย่างเอื้อให้ บุคลากรในสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาไปด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา โดยกำหนด การพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ซึ่งสถานศึกษาเป็นองค์กรที่มี ภารกิจหลัก คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ของแต่ละระดับ ซึ่งถือเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาประชากรในประเทศให้มีคุณภาพ บัณฑิตที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ศักยภาพสูงสุดในตน มีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งและเหมาะสม เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ ระดับสูงขึ้นไปและการดำรงชีวิตในอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายไว้ว่า 1) เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีการปรับปรุงกระบวนการ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ 2) เร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภท รวมถึงเด็กพิการและด้อยโอกาสมีความรู้และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ ควบคู่กันไป 3) เร่งปรับระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีการประสานสัมพันธ์กับเนื้อหา ทักษะ และกระบวนการเรียนการสอน 4) ยกกระดับความแข็งแกร่ง มาตรฐานวิชาชีพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถและทักษะที่เหมาะสมกับ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) เร่งสร้างระบบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กร คุณภาพที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ 6) เร่งรัดปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ชัดเจน และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมี

คุณภาพ 7) สร้างระบบการควบคุมการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่มีข้อมูลสารสนเทศ 8) สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงาน เร่งรัดการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ปรับปรุงระบบของโรงเรียนให้เป็นแบบร่วมคิด ร่วมทำ การมีส่วนร่วม และการประสานงาน 9) เร่งปรับระบบการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นความถูกต้อง เหมาะสม และเป็นธรรม 10) มุ่งสร้างพลเมืองดีที่ตื่นตัว และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ และทำให้การศึกษานำการแก้ปัญหาสำคัญของสังคม 11) ทุ่มมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่พัฒนาช้าหลัง และโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ได้คุณภาพ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนต้องเสียโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 2 - 3) ทั้งนี้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ได้รับนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญต่อการดำเนินงานที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองสูงสุด มีความรู้และทักษะ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อมีทักษะการบริหารที่สูงย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานทุกด้าน

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการบริหารประกอบด้วย ด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด สำหรับนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงทักษะการบริหารของผู้บริหารและหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้บริหาร
ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ปีการศึกษา 2559 จำนวน 5,544 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ปีการศึกษา 2559 กำหนดขนาด
กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan,
1970 : 607 - 610) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)
โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น แบ่งเป็นดังนี้
 - 1.1 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จำแนกเป็น
 - 1.1.1 ประสิทธิภาพน้อย
 - 1.1.2 ประสิทธิภาพมาก
 - 1.2 ขนาดของสถานศึกษา จำแนกเป็น
 - 1.2.1 ขนาดเล็ก
 - 1.2.2 ขนาดกลาง
 - 1.2.3 ขนาดใหญ่
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัด
ระยอง จันทบุรี และตราด ประกอบด้วย
 - 2.1 ด้านเทคนิควิธี
 - 2.2 ด้านมนุษยสัมพันธ์
 - 2.3 ด้านความคิดรวบยอด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

ทักษะการบริหารของผู้บริหาร หมายถึง ความชำนาญในการปฏิบัติงานตามบทบาททางการบริหารได้อย่างถูกต้อง มีทักษะในการแสวงหาความรู้มองไกล เป็นนักคิด นักอ่าน ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีได้ดี สามารถดำเนินการประชุมและแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี ประสานงานเก่ง มีทักษะในการวางแผนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเทคนิควิธี หมายถึง ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการขั้นตอน และเทคนิควิธีในการปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะทางของผู้บริหาร ซึ่งเกี่ยวกับวิธีการกระบวนการเทคนิคการวิเคราะห์ และการรู้จักเครื่องมือ วิธีการ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องศึกษาให้มีความชำนาญ เพื่อสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความรู้ ความสามารถของผู้บริหารในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น จะต้องรู้จักและพยายามเข้าใจผู้อื่น สร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล รู้จักการยืดหยุ่นเห็นคุณค่าให้เกียรติผู้อื่น รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้การบริหารสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

3. ด้านความคิดรวบยอด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการเข้าใจระบบโครงสร้างของงาน และจัดโครงสร้างหน้าที่ภารกิจต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนเหมาะสม นอกจากนี้จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับนโยบาย การเมือง สังคม และเศรษฐกิจว่าจะส่งผลกระทบต่อหน่วยงาน เพื่อบริหารงานการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา โดยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่จัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

ประสพการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเริ่มปฏิบัติราชการ โดยนับเวลาตั้งแต่วันบรรจุแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1. ประสพการณ์น้อย หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งได้จากการหาค่าเฉลี่ยของประสพการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง

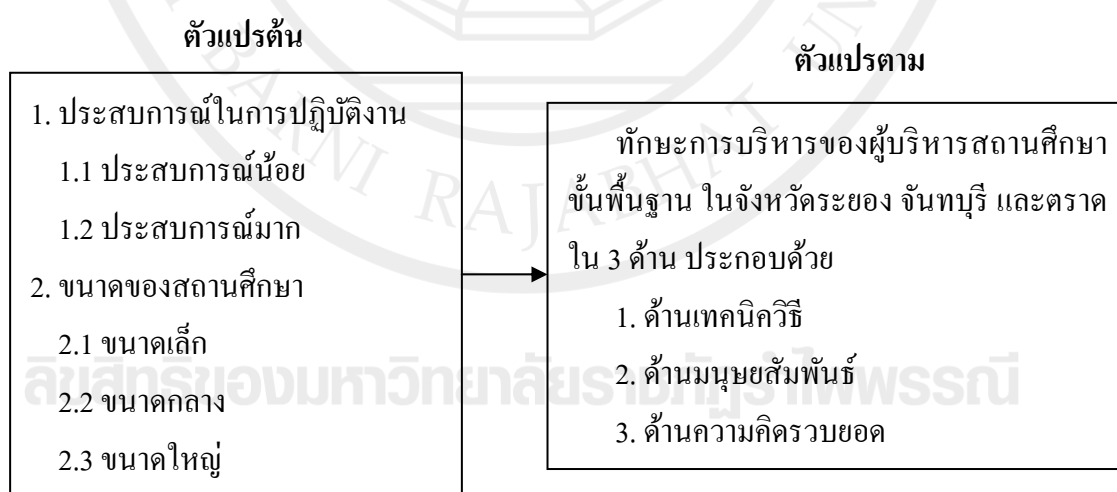
2. ประสพการณ์มาก หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย ซึ่งได้จากการหาค่าเฉลี่ยของประสพการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การกำหนดขนาดตามจำนวนนักเรียน ซึ่งแบ่งตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น 3 ขนาด คือ

1. ขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา
2. ขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 121- 300 คน
3. ขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามแนวคิดของเคทซ์ (Katz, 1995 : 33 - 42) ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน
2. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี